

PRZEWOZ (50) *sb m*

e jasne; -óz, -oz-.

sg N przewóz (11). ◇ G przewozu (19). ◇ A przewóz (5). ◇ I przewoz(e)m (1). ◇ L przewozie (4).
◇ pl N przewozy (3). ◇ G przewoz(o)w (3). ◇ A przewozy (3). ◇ L przewozi(e)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Transport, przejazd przez wodę; commeatus, traiectio, traiectus, transmissio, transvectio, vectura, velatura Cn (19) :*

a. *Przewiezenie (przewożenie) (w nawiązaniu do „przewieźć, przewozić”) (9) :* A przewoży wolne bycz maya przełz zadney zaplathy *MetrKor* 34/134; Opátrzmy łobie okręt ná brzegu y zmovmy przewoz *SkarŻyw* 134; *KlonFlis* C3, C3v.

przewoz na czym [= przez jaką rzekę] (1): Bárthofz Miniſter burgenſkie Kłiążę [...] vtonął ná przewożie w nocy ná Dunáiu *BielKron* 413v.

Zwrot: »przewoz (za)płacić; od przewozu płacić, zapłata« (2;1:1): *BierEz* Q2; pieniądze do siebie wziąwży/ y imi przewoz zapłaciwży/ z onym zakonnikiem táiemnie morzem poiáchał. *SkarŻyw* 134; bo idąc [*przez most*] do domu Napozniéy/ od przewozu nie płacę nikomu. *KochFrag* 41; Portorium – Zapłata od przewozu. *Calep* 824b.

b. *Przedosta(wa)nie się (wpław lub środkiem transportu) (w nawiązaniu do „przewieźć się, przewozić się”) (10) :* Wzyąto to ymyą marya oth morza [...] dla przeuozu bo yako morzem moze uyele przeyechacz tak przełz maryą fyn bozy przyłzedl na then łzwyath *PatKaz III* 25v; *SkarKazSej* 683b.

przewoz czyj (1): gdy gdzie mieli ciągnąć/ dwa łodz iedną nieśli/ [...] W tych lię Batách wożili/ á Konie w pław wiedli (*marg*) *Przemyſlne łtárey Litwy* przewozy. (–) *StryjKron* 250.

Wyrażenia: »przewoz morski« (1): Francífcus Cardinał Weneckiey Armaty Hetman/ co miał Turkom przewozu morſkiego bronić/ łam práwie ich przewiozł w łwoichże okrętách/ batách/ Gálerach *StryjKron* 602 *marg*.

»spokojny przewoz« (1): Morſkie łrogóſci przez cię zázwdy bywáią vłkromiony áby czyniły łpokoine przewozy *RejPs* 153.

Przen: Przejście z życia do śmierci, dostanie się do nieba (5) : Pilnie łie trzebá vczyć człowiekowi cnemu. Iáko iuż ma do końcá przez to morze płynąć [...]. Bo by to łzpetny przewoz mináwży głębiny/ Do końcá przepłynáwży łápác łie łzeliny. *RejZwierc* 120v.

przewoz czyj (1): A on łtáry przewoźnik czekáiąc łie łmieie. Kthory v portu łthrzeże v pieklá łámego [...]. Lecż chcefzli go ołzukać á rozumem łchodzić/ Izeć by nic w przewozie twym nie mogł zálzkodzić. Spráwuyże łie gwiazdámi á pátrż pilnie w niebo *RejZwierc* 120v.

Wyrażenia: »przewoz szczęśliwy« (1): We chrzcíe/ Pháráoná łmoka piekielnego vtapiamy: y po tey wodzie do inney wieczney kráiny przewoz łzczęſliwy mamy. *SkarKaz* 516b.

»po wodzie [dokąd] przewoz« (1): *SkarKaz* 516b *cf* »przewoz szczęśliwy«.

»przewoz zbawienny« (1): Włtáp w tę Lodkę Piotrá wielkiego/ [...] ktorey łamey żadne nawáłnoſci pogrążyć ná tym morzu przewozu zbáwiennego niemogły *SkarJedn* 386.

»zły przewoz« (1): Miey fie rádźeć ná pieczy byś portu nie minął/ Byś fie dáley odgrzebłzy głębiey nie ochynął. Bo tám bárzo zły przewoz y łodzia fie chwieie/ A on łtary przewoźnik czekáiąc fie łmieie. *RejZwierc* 120v.

2. [Podróż [skąd dokąd]: Vyrzyłz żeby ták daleki przewos ze Franciey á bo z Wiedniá do Polłki/ nic iego [króla] przyrodzeniu okrutnemu abo zepłowanym obyczaiom nie záfzkodził *Sentencja* B4v.]

3. *Miejsce przeprawy przez wodę, przystań* (19): gdi przy rzekach albo vprzewozow tedi karcźmarze albo młynarze vmieią z czartowłkiey łprawy przedać wiatr [...] zegłuiącym *MiechGlab* *5v; *LibLeg* 6/157, 10/58; *BielKron* 465v; *BielSpr* 59; *SarnStat* 1164; Tám przyiechawłzy chłopek do przewozu/ Záwołał wieyłkim głólem z śiadłzy z wozu *KlonFlis* C3v; [Na przewozie nic od niego nie wzięli. [Cytat nieskolacjonowany.] *SenekaGórn* 433 (*Linde: błędna lokalizacja*)].

przewoz u czego (1): v Towanya przewoři bili v.K.M. na poli sprzekopłkym czarzem *LibLeg* 10/71v.

przewoz przez co (2): tám też nie dáleko/ Przewoz Málborłki przez wiłłę poprzeko *KlonFlis* H. Cf »przewoz przez rzekę«.

przewoz czyj [w tym: *G sb* (1), [ai poss]] (1): *LibLeg* 10/71v; [Czynsz z przewozu wójtowskiego. – Wójt z przewozu pro anno dawa do zamku ... mc 2/0/0 *LustrSand* 218].

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [przewoz + przymiotnik (3), przymiotnik + przewoz (1)] (4): *ZapWar* 1505 nr 2011; abiscie zadnemv niedopuszczali thim kozakom głownim przewozicz na przewozie Bialogroczkim *LibLeg* 10/58; do włczia Bohv gdzie wpada wniepr y wmorze a zową tho rvłkym przewozem. *LibLeg* 11/78v; *KlonFlis* H; [*Leop 2.Mach* 14/1 (*Linde*); ale się WM za Wisłá nie odrzekáj bywać dla przewozu warszawskiego, mostem, da Bóg, będziesz WM jeździł. *ListyZygmAug* 1571/610, 1571/610].

W połączeniu szeregowym (1): Drudzy łá co przed Cełárzem przodkiem chodzą [...]/ áby czynili łzlák/ thym ktorzy prowadzą Cełárzá/ tákże y mołty álbo przewozy/ przepławy/ przodkiem chodzą nápráwować ludzie piełzy. *BielSpr* 53.

Zwrot: »na przewozie przewozić, [przewozić się]« [szyk zmienny] (2): Iam rołkazał [...] Lyłti náłze pyłłacz abi zadnego nygdziesz na przewoziech nyepzewozono przes lyłtv náłczego. *LibLeg* 10/68, 10/58; [*ListyZygmAug* 1571/610].

Wyrażenie: »przewoz przez rzekę, [na rzece]« (1): *BielKron* 431; [Przewozy są 3 na rzece Nistrze, z których jeden zajmują za fl. 15, drugi średni za fl. 80, trzeci za fl. 25 *LustrRus* I 258].

Zestawienie: »wielki przewoz« (1): ielt też Przewoz przez tę rzekę Don/ zową wielki przewoz blisko ieźiorá Meotys. *BielKron* 431.

Szeregi: »most ani przewoz« (1): s Poczywła idąc do Tauryki [...] przez pułzczą/ ty rzeki nadchodzą/ Sná/ Sámará/ Aryel/ ná kthorych niemałz mołtu áni przewozu *BielKron* 431v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

[»port abo przewoz« : POTHym we trzy láthá dowiedział fie Iudás y oni kthorzy łnim byli: że Demetrius [...] z gwałtownym mnołtwem ludzi y okrętow/ przez port (ábo przewoz) Tripolimłki/ ciągnął ná miełcá łpołobne á potrzebne *Leop 2.Mach* 14/1 (*Linde*).]

Przen (2) : Ciebie Kochánowłki złoty/ nieopłákánego Nie puścím do przewozu y kráiu podziemnego. *KlonŻal* ktv.

przewoz u czego (1): Bo fnać v Acherontá ná przewożie zmiefzkam/ Nizli mi fyedoftanie Niebiefká iść ściefzkam. *PudłFr* 79.

4. *Środek transportu do przeprawy przez wodę; navigium Miech; hypagum, ponto Calep (6) :* the wżytkie rzeki przerzeczone przebywaią [*Tatarzy Zawolscy*] bez żadnego przewozu *MiechGlab* 26, 23; *Calep* 494a, 821a.

Wyrażenie: »przewoz rzeczny, przez rzekę« [*szyk 1:1*] (1:1): Zmyflili [*Litwini*]/ y fortelne przez rzeki przewozy/ Lodzie/ Czołny z Zubrowych fkor dziwnie fzywáli/ A fzywy dla prześcia wody/ łoiem nácieráli. *StryjKron* 250; Bo won czás gdy w tych mieyfćách leśnych pufto ftało/ Iefzcze przewozow bárdzo rzecznych nálażł máło *StryjKron* 250.

5. *Opłata pobierana przez przewoźnika za przewiezienie przez wodę; naulum BartBydg, Cn; nigra moneta, plumbei quadrantes, portorium, (quadrans) ratitus, teruncius, vecturae quadrans Cn (1) :* Naulum, precium quod datur pro navigio, przewosz, quasi navis lucrum *BartBydg* 96b.

6. *Opłata mytna od wozu [w tym: ile (2), po ile (2)] (5) :* Wmarthinowye od wozv przewozv po czterzi Kwarniky *MetrKor* 57/115v; Wkropczv przewozv dwa gr *MetrKor* 57/116v, 59/273v, 274v; vectura, Furlon/ myto zwłafzczá furmáńskie álbo przewóz. *Mącz* 477b.

Synonimy: 1. *przeprawa*; 6. *fura, furlon, myto*.

Cf **POWOZ, PRZEWOŻENIE**

ALKa